

Preek Coen Wessel

bij gelegenheid van de verbintendienst als algemeen secretaris van de Raad van Kerken in Nederland, 16 juni 2024, Fonteinkerk, Amersfoort

Schriftlezingen:

Genesis 45:1-5

Johannes 17:18-23

Toen de Wereldraad van Kerken in augustus 1948 in Amsterdam werd opgericht was mijn moeder met een schoolkamp op Terschelling, in de buurt van de Boschplaat. Ze had niks tegen de Boschplaat, maar wat wilde ze graag naar Amsterdam om er bij te zijn. In haar ouderlijk gezin was er enthousiasme over de oecumene, als het familieverhaal klopt hing dit tegeltje ergens in het ouderlijk huis, met de oecumenische wapenspreuk 'ut omnes unum sint', 'opdat zij allen één zijn' – wat we nu ook lezen in de evangelielezing. Mijn moeder vroeg daarom toestemming aan haar leraar om naar Amsterdam te gaan en de leraar vond dat een prima idee, mits ze wel een vriendin meenam. En zo pakten die beide tezamen de boot naar Harlingen en daarvandaan liften deze 16-jarige meiden naar Amsterdam.

De bijeenkomst in de Amsterdamse Nieuwe Kerk maakte grote indruk op mijn moeder. De bomvolle Nieuwe Kerk, het samen zingen van 'A toi la gloire' en vooral de hoofdspreker, Martin Niemöller. Daar stond in de Nieuwe Kerk een Duitser, die zo vlak na de oorlog, in Amsterdam kwam spreken.

Weliswaar iemand die zeven jaar in de gevangenis had gezeten als persoonlijk gevangene van Hitler, maar toch. Niemöller begon te spreken. Hij verontschuldigde zich dat hij in het Duits, de taal van de vijand, kwam spreken, maar de hele kerk luisterde ademloos en aan het einde was er een groot applaus. Hier gebeurde iets van verzoening in de praktijk.

Daar gaat oecumene over. Oecumene gaat over verzoening. Toen in Amsterdam 1948, maar ook nu. Maar aan verzoening, aan oecumene, is pijn vooraf gegaan. Er zijn wonden en kloven tussen de kerken. In het verhaal van Jozef besluiten de broers van Jozef hun narcistische broertje, Jozef, dood te slaan. Dat doen ze toch maar niet, maar ze gooien ze hem in een put en verkopen hem als slaaf naar Egypte. Ik ga vandaag niet het hele Jozefverhaal vertellen. Mij gaat het vandaag om het beeld van die broeders, die zich met elkaar verzoenen als een beeld van de oecumene. Kerken, christenen, broeders en zusters die verder willen en verder gaan met elkaar.

Daar staan ze, na al die jaren, de broeders bij elkaar. En Jozef huilt. Een hartverscheurende kreet. Loeiende pijn. Zo erg dat het buiten de kamer, ja tot in het paleis van de farao aan toe te horen is. Bij verzoening hoort: er is eindelijk ruimte voor verdriet. Pas als er opening is, als er iets van aanvaarding, wederzijds gloort, kan je toegeven aan jezelf hoeveel pijn er in je leeft.

Bij oecumene gaat het er ook om, om dat te zien van elkaar. En ook te zien dat de pijn nog niet helemaal weg is. Hoe de kleinere kerken toch nog wat altijd schichtig opkijken tegen de grote. Worden we wel gezien, wordt er wel naar ons geluisterd? Wordt onze stem wel verstaan. Wij als Doopsgezinden, als Oud-Katholieken, als Evangelischen of als migrantenkerk waar het slavernijverleden nog zo aanwezig is? Oecumene is een gemeenschap zijn, opnieuw een gemeenschap willen zijn, mijn voorganger Christien Crowel zei dat deze week zo goed in een prachtig interview in het blad Volzin. Oecumene gaat over meer dan verschillen in opvatting, idee en nestgeur – hoe belangrijk ook – het gaat ook over het willen laten genezen van wonden.

Jozef en zijn broers komen bij elkaar na alle verwijdering tussen hen en een bijna moord. Jezus en zijn leerlingen komen bij elkaar aan de vooravond van de moord op Jezus en aan de vooravond van al het wegvlugten en paniek, aan de vooravond van het verloochenen en verraad door zijn leerlingen. Een verzoening nog van te voren. Een maaltijd en woorden waar je op terug kan vallen als het straks helemaal mis gaat. Ze eten met elkaar, een maaltijd, een gezamenlijk rond de tafel zitten. In de andere evangeliën spreekt Jezus dan de woorden bij het breken van het brood: 'dit is mijn lichaam', de woorden die wij bij Avondmaal en Eucharistie spreken, als steeds hernieuwde verbinding met Christus. Maar hier in het Evangelie van Johannes spreekt Jezus woorden van minstens zo grote verbinding. Woorden over de gemeenschap Jezus en ons en onze band met elkaar.

Jezus bidt. Hij bidt om gemeenschap. Hij vraagt: wat ik met God heb, dat ik zo nauw met hem verbonden ben, dat ik kan zeggen, hij is mijn Vader, zijn DNA zit in mij, die mystieke band die ik met God heb, zo'n zelfde band wil ik ook met jullie hebben, als ik straks weg ga. Ik bid dat jullie je steeds meer met mij verbinden, ook als ik straks niet meer bij jullie ben. Ik bid dat wij een gemeenschap zijn en steeds weer opnieuw te zijn. Ik bid dat ik leef in jullie en jullie in mij leven.

Die band is verbinding, gemeenschap, misschien wel in elkaar overvloeien. Maar het is nog meer, het is ook een stroom, het is een richting, het is een zending. Jezus heeft een zending. Vanuit het diepste van God zelf, wordt hij naar de wereld gezonden, om daar Gods liefde uit te stralen. Zijn rechtvaardigheid, zijn medelijden, zijn wijsheid, zijn liefde. En dat wil ie ook voor ons.

Jezus wil dat de leerlingen voortgaan op die weg. De zending die hij ontvangen heeft, die moet voort. Hij zegt: doe de dingen die ik jullie geboden heb, bewaar mijn woorden, heb elkaar lief. Leven jullie ook met liefde en ontferming. Oriënteer je daarom op mij, nee, leg mij over jou heen, trek mij aan, zoals je je jas aantrekt, verbind je met mij, zodat ik jou doorstroom, jou beziel, jouw hart doe kloppen en jouw bloed laat stromen. Zodat jij in mij bent en ik in jou ben.

Er is nog een reden om die combinatie van verbinding en zending te benadrukking. Want als Jezus wordt opgepakt dan zullen de leerlingen alle kanten op vluchten. Dat is wat altijd gebeurt bij een nederlaag, een verslagen leger vlucht in wanorde weg – en is daardoor extra kwetsbaar. Iedereen denkt aan zichzelf en aan het eigen hachie: *sauve qui peut*. Als kerken zijn we al jaren en jaren een nederlaag aan het lijden. We slinken, ieder jaar met 3% onder de autochtone bevolking - en niets wijst er op dat dat de komende jaren minder gaat worden: integendeel. Als je zo lang nederlagen lijdt, dan is er de reflex om allemaal een andere kant op te gaan. Vaak ook de kant waar je je het meeste thuis voelt, waar je voor je gevoel het veiligste bent, je eigen identiteit. En elkaar niet meer belangrijk te vinden, los te laten. 'We hebben het zelf al zo moeilijk'. En natuurlijk: we zijn verschillend. Ook als we ons met elkaar verzoenen. De broers van Jozef bleven verschillende mannen, ook na deze prachtige verzoeningsscène. Petrus bleef anders dan Johannes en Thomas en die bleven ook weer anders dan Maria Magdalena. Het is de grote kracht van het Christendom dat het zo divers en contextueel durft te zijn. We zijn verschillend en de toekomst zullen er weer nieuwe en andere verschillen zijn. Maar oecumene is: niet in je eigen hokje kruipen als het tegen zit, betrokken blijven op elkaar en op onze gemeenschappelijke zending.

Een zending om de liefde van Christus te leven: in het dagelijkse omzien naar elkaar – ook binnen de Raad – in het werk voor vluchtelingen, ons opkomen voor klimaatrechtvaardigheid, in ons gebed voor eenheid en verzoening onder christenen, onze gesprekken met Joden, moslims en hindoes.

Er is trouwens ook die andere reflex: om juist als slinkende christenen alleen maar bij elkaar te hokken, te schuilen bij elkaar, waar ieder nog wel je geheimtaal verstaat. En geloof me: ik ben een groot voorstander van bij elkaar hokken. Ik hoop als secretaris te bevorderen dat kerken, Skin, Missie Nederland, christelijke omroepen, Bijbelgenootschap noem maar op nauwer samenwerken, en elkaar steeds meer vinden, totdat het een automatisme wordt om elkaar, maar wel steeds vanuit onze gemeenschappelijke zending.

U vraagt zich ondertussen af hoe het met mijn moeder gaat, daar in de Nieuwe Kerk in Amsterdam.

Heel goed. Ze ging gewoon weer weg uit Amsterdam. Terschelling was niet meer haalbaar op één dag, maar nog wel het ouderlijk huis in Zwolle. En mijn moeder kennende is ze daar als een blok in slaap gevallen. Maar stel dat ze wel was gebleven dat had ze ook andere mensen horen spreken. Zoals Hromadka, de Tsjechische theoloog die pleitte voor een dialoog met het communisme en met Rusland. Of John Forster Dulles, minister van Buitenlandse Zaken van de Verenigde Staten, die ook jarenlang ouderling in zijn kerk was geweest en een vurig pleitbezorger van de oecumene. Hij hoopte er juist op dat de Wereldraad een bolwerk van vrijheid en geloof zou zijn tegenover de bedreiging van het communisme. Ook dat was Amsterdam 1948: de Tweede Wereldoorlog was voorbij, maar meteen stonden de kerken voor nieuwe vragen en nieuwe keuzes. Nieuwe verbindingen, nieuwe nadenken over wat haar zending betekent.

Als kerken staan we vandaag voor andere, maar toch heel vergelijkbare vragen. Met autoritaire bedreigingen aan de grenzen van Europa en met autoritaire bedreigingen in eigen land. Ik ga daar verder nu niets meer over zeggen. We hebben daar, als Raad en als kerken de komende jaren voor, zo God wil en wij leven. Het enige wat ik nog zeg is: ik ben vandaag verbonden aan de Protestantse Kerk. Dat was ik natuurlijk allang: maar ik ervaar het als een nieuwe uitdrukking van verbinding met de kerk en met Christus. Ik heb een zending meegekregen. En ook die zending is niet nieuw, maar benadrukt de zending die Christus zelf ons geeft. En ik kreeg en krijg een zegen. Verbinding, zending, zegen. Zo hoop ik te werken in de komende jaren.